

॥ श्री ॥

अथ श्री त्रिविक्रमपंडिताचार्यसूत श्री नारायणपंडिताचार्यविरचितः

॥ श्री मध्वविजयः ॥

१२. द्वादशः सर्गः

अत्रानंतस्वांतवेदांतिसिंहे मुख्याख्यानिश्चने जूंभमागे ।
सद्यो माद्यद्वादिदंतींद्रभीमे भेजे फ्फोभो मायिगोमायुयूथैः ॥ १२.१ ॥

संभूयामी चोलजद्वीपिपुर्योः पार्श्वे पापा मंत्रयामासुरुग्राः ।
सासूया भूभूषणे वायुदेवे मूटा यद्दध धार्तराष्ट्रांतिके प्राक ॥ १२.२ ॥

सन्मांससर्गं बद्धुमूचेहशुभानां वाचाहलोलं कोपि गां धारकस्य ।
मध्ये तेषां नीचनीत्या समानो वाचालोहलं कोहपि गांधारकस्य ॥ १२.३ ॥

एकं तत्रं वष्टि मायामयीयं वाक्यैः प्राचैरप्यवाच्यं विधत्ते ।
पूर्वाहपूर्वा हंत दौघट्यभूषा चित्रंचित्रं दर्शनाचार्यनीतिः ॥ १२.४ ॥

मर्त्यामर्त्यामर्त्यविद्विट्पुरोगं विश्वं दृश्यं विप्रचंडालपूर्वम ।
भेदापेतं भेदिमानैः समानैः साधीयः कः साधयेत तामलक्क ॥ १२.५ ॥

सत्यं सत्यं व्यावहार्यं विधत्ते सर्वं मोहे सर्वनिर्वाहिणी सा ।
ज्जाने जाते दक्खवस्सप्रतीतं पक्के तस्मिंस्तुल्लोहात्तुवार्बत ॥ १२.६ ॥

ज्जानिश्चेष्टश्चेष्ट विज्जानिवर्गे नैर्गुण्यस्से सांप्रतं नाथभूताः ।

আক্রংদং মে হংত শৃগ্ধংতু সোহয়ং হাহা মায়াবাদ উৎসাদমেতি ॥ ১২.৭ ॥

ভ্রষ্টা ভাট্টা ন প্রভাকুৎপ্রভাহভূত ব্রহ্মা মাহায়ানিকাদ্যাশ্চ যত্র ।
দুর্গং মায়াবাদসত্রং দিধক্ষুঃ নোপেক্ষ্যা নস্তত্ত্বাদাগ্নিজিহ্বা ॥ ১২.৮ ॥

য়ং যং প্রাপদ ভূরিচিত্তঃ প্রদেশং তস্মাত্তস্মাদাগতেরংতরায়ঃ ।
প্রত্যজ্জায়ি ব্যক্তমার্যেণ সোহপি প্রাপ্নোত পার্শ্বং হি বয়ং ভাগ্যহীনাঃ ॥ ১২.৯ ॥

প্রশ্নঃ পৃষ্টঃ খংড্যতে তেন নূনং যুক্তাং যুক্তিং বক্তি চাসাবখংড্যাম ।
বাদিব্রাতং লজ্জয়েনো বিশেষাদ আক্ষেপ্তেতি শ্রয়তে কিং নু কুর্মঃ ॥ ১২.১০ ॥

প্রাচ্যং শাস্ত্রং যত সপাদং তু লক্ষং বাক্যেনৈকেনাম্ফিপদ্বর্ষ তীর্থঃ ।
ইথং পাংথৈবর্গীতং শৃগ্ধতঃ প্রাগ যুগ্মান প্রাপদ দূয়মানং মনো মে ॥ ১২.১১ ॥

বেদব্যাসো শ্বেষ বেদো নু মূর্তো দিব্যা মূর্তির্যস্য সা সুস্মিতস্য ।
তদ্রশটুণাং চেতি বাণী কৃপাণী নূনং মায়াপক্ষমূলং ছিনত্তি ॥ ১২.১২ ॥

অক্লিষ্টং তৎসূত্রভাষ্যং বলীয়ো মানোপেতং কা ক্ষতির্নস্তথা চেত ।
আস্মাকাঃ কেহপ্যেবমুক্তা বিলজ্জাঃ লজ্জাসিংধৌ দুস্‌সহেহমজ্জয়ন্নঃ ॥ ১২.১৩ ॥

তস্য ব্যাট্টেঃ শিষ্যজালৈস্তু গৌণৈঃ সংসত্‌সংধৌ শংখচক্রাদিভৃষ্টিঃ ।
মা গৃহেরন বিশ্বসত্ত্বংতরাণি ক্ষেমাষ্টৌ নস্তত্র নীতিং বিধত্ত ॥ ১২.১৪ ॥

গৌণৈস্তকৈর্গৌণবাক্যাভিগুণ্টৈঃ গৌণীং বুদ্ধিং বর্ধয়ংতে নৃণাং তে ।

हंसानां नो बाधिघातप्रवीणाः सिंधुः भूयोवारिवर्षैरिवाब्दाः ॥ १२.१५ ॥

बाहुल्येन ह्येतदुक्त्वा खलु द्राग एते विश्वं प्राप्नुवन्ति प्रकामम ।
अस्मिन्नस्मदर्शनापयकाले यदल्लोकापयकाले लयापः ॥ १२.१६ ॥

आकर्णेथं तस्य वाणीमथान्यो मानी तेषां मानिनां चित्तवेत्ता ।
स्वनां चेतो नन्दयन मन्दचेताः धृष्टामुच्चैर्वाचमाचष्ट कष्टः ॥ १२.१७ ॥

तेजः शंकामात्रतो यद विलीनं धिग भूरीणां मानसं मानहीनम ।
एकांतेन प्राप्ततेजोविलीनं श्रेयो यस्माद् भाति हैयंगवीनम ॥ १२.१८ ॥

येषां विद्यां शांकरी शंकरी नो देवादीनां बाध्यतां साधयन्ती ।
शौक्रीबालं लज्जयेद् देवपूज्यं तेषामेषां सन्निधौ को विषादः ॥ १२.१९ ॥

यद्यद्वैतं कर्कशैर्गोणतर्कैः रुद्धं साध्यं नैव भात्यस्तु तावत् ।
षट्कर्मज्जैर्दिव्यमंत्रौषधाद्यैः एतैर्गुप्तान नो विजेता हि कश्चित् ॥ १२.२० ॥

यद्यप्येवं न ह्युपेक्ष्या विपक्षः किंतु प्राप्नो नाधुनाहहक्रन्दकालः ।
अप्यद्वन्द्वस्वाभावोपप्रतीतैः आचार्यैर्यच्छंक्यते शंकराद्यैः ॥ १२.२१ ॥

पारंपर्येणाहगतं तदुक्त्वाहं हंतोऽसन्नं नूतनेनेत्यदीर्य ।
तेषां दोषा वर्णनीया विदुषैः संतोऽसंतो बाहपि मध्यस्थलोके ॥ १२.२२ ॥

स्वाभिप्रायो ब्रह्मवत् स्यादवाच्यो मायाशक्त्या सर्वनिर्वाहसिद्धिः ।

ইথং নীত্যা শাস্ত্রনীত্যেব বাধ্যঃ সর্বো লোকঃ স্বান্ননো যঃ পরঃ স্যাত ॥ ১২.২৩ ॥

গ্রামেগ্রামে বার্যতাং মাননৈষাং পূর্বংপূর্বং সামপূর্বৈরুপায়ৈঃ ।
সংপ্রাপ্তানাং মানভংগায় কার্যং গ্রংথাকর্ষাদ্যদ্যতৈরস্মদীয়েঃ ॥ ১২.২৪ ॥

ইত্যাদ্যেতে কার্যমালোচ্য কালে
চক্রুবক্রাশ্চক্রিভক্তপ্রতীপম ।
যোগ্যা মংভুং তেহন্যথা স্যুঃ কথং বা
দুঃখোগ্রাংভস্যংধতামিস্রসিংধৌ ॥ ১২.২৫ ॥

ব্রতাকারংবাসুদেবদ্বিষং তে প্রাজ্জং মন্যং পুংডরীকাভিধানম ।
বাদব্যাজাঞ্জেপকামাঃ কুমংত্রাত চক্রুর্যত্তং রূপ্যপীঠালয়েহমী ॥ ১২.২৬ ॥

য়দ্বত সিংহং গ্রামসিংহোহশুচীচ্ছো হংসং কাকো যদ্বদেবৈকদৃষ্টিঃ ।
য়দ্বন্মায়ী ভূরিমায়স্তরক্ষুং তদ্বদ বিদ্বদ্বয়মাহ্বাস্ত মূঢ়ঃ ॥ ১২.২৭ ॥

অপ্যল্লোহসৌ ন হ্যুপেক্ষাংবভূবে লোলাত্নেবাদক্ষপক্ষঃ পতংগঃ ।
মধ্বেনাহো দুস্তরেণ স্বভাবাত তেজো রাজীরাজিতেনাগ্নিনেব ॥ ১২.২৮ ॥

মানৈর্মান্যৈর্ভাসমানোহসমানৈঃ আক্ষিপ্যনং স্বং মতং সাধয়িত্বা ।
প্রীত্যৈ বিষ্ণোরুত্তমপ্রীতিতীর্থো বেদব্যাত্যাং বেদবেদী চকার ॥ ১২.২৯ ॥

আন্নায়ং য়ে পেঠুরান্নায়পূর্বং প্রাপ্তা বিপ্রাস্তত্র কৌতূহলেন ।
পর্যাসীনাস্তাবদাচার্যবর্যং প্রেক্ষ্যং প্রেক্ষাংচক্রিরেহনেকসংখ্যাঃ ॥ ১২.৩০ ॥

উক্তাংগেভ্যঃ কাদিকান ব্যংজয়ংতং তত্তমাত্রাব্যংজনাদৌ প্রবীणम ।
तिस्रोहवश्चास्तदुगैर्भावयं तं देवा दृष्ट्वा ह्यस्मरन् देवदेवम ॥ १२.७१ ॥

आदौ ह्यस्त्रेण वंसानुसृत्यां मात्रापदौ वर्तयन् दृश्यमानः ।
कुर्वन्न्याश्चाग्ररूपा विवृतीः गोविन्दश्रीरास गोविन्दभक्तः ॥ १२.७२ ॥

मांगल्यांगव्यक्तुभावा त्रिलोकीं रंगारुता विस्मयं प्रापयंती ।
कुम्भेवान्या मान्यविन्यासपदा रेजे माध्वी सुम्बरा वेदवाणी ॥ १२.७३ ॥

गांभीर्यादैर्युक्तमौदार्यकार्यैः
नानानादस्त्राघ्यमुच्चारणं तत ।
शीम्भाशिम्भालम्भगानां हि लम्भ्यं
मान्यं मन्ये धन्यबुद्धेरतुल्यम् ॥ १२.७४ ॥

कान्क्षीः क्लृप्तीर्व्यंजयन् छांदसीश्च व्यक्तुं शब्दं शास्त्रमुद्भाव्य भूयः ।
स व्याचख्याबुक्तनैरुक्तमार्गो ज्यायान ज्योतिर्वेदिनां वेदमिथम् ॥ १२.७५ ॥

श्रीते व्याख्याचारणे चारुणी ते मादृग्देही वर्णयेदस्य को नु ।
वागीशानैर्वाग्निहंगेन्द्रजीवैः भूर्याश्चर्यैर्वर्णिते ये प्रणम्य ॥ १२.७६ ॥

छंदस्सार्थं सार्थमत्रामुनेथं प्रोक्तुं श्रुत्वा ब्राम्भणा ब्रम्भणेव ।
सर्वे सौम्या जिष्णुजिज्ञासयाहमी प्राप्य प्रोचुश्चित्रकायाभिधानम् ॥ १२.७७ ॥

प्राज्यप्रज्जः प्राज्यया प्रज्जयाहसौ हंतवोचन्मंत्रवर्णाभिधेयम् ।
तत्प्रत्यर्था प्रार्थ्यते बहूमेतत् प्राज्जास्माभिः श्रोतुकामैर्भवांश्च ॥ १२.७८ ॥

इत्युक्तैरेष विस्तारिवुद्धेः प्राप्तुं साम्यं संप्रवृत्तो दुरात्मा ।
हास्योऽत्राभूद वासुदेवप्रभार्थी यद्वत् पूर्वं पौंड्रको वासुदेवः ॥ १२.७९ ॥

आंशुदेशादुत्तरं रादिशब्दं ऋत्वा नारेत्युक्तवत्तं पदं तम् ।
व्याख्यालौल्यादैतरेयादिसृक्ते पृथ्वीदेवा निन्दनीयं निन्दुः ॥ १२.८० ॥

शार्दूलाख्यां प्राप्य संभावितः प्राग लोके धूर्तो मायिगोमायुरेषः ।
वादिद्वीपिध्वंसिनं मध्वसिंहं प्राप्नोतीथं शब्दशेषो बभूव ॥ १२.८१ ॥

कृष्णातीष्ठा शाम्रविस्पष्ट संज्जा या श्वीया श्रीः पालिता सद्भिर्जेन ।
पद्माख्यासत्संधवेनाहतां तां शुश्रावाग्र्यानन्दतीर्थाख्यपार्थः ॥ १२.८२ ॥

तूर्णं तीर्णादन्नमार्गोऽथ सार्यः संप्राप्नोहसौ गोगणैर्भीषयित्वा ।
संयम्यां तर्षं तृकामेन हास्यं संप्राप्तश्चीर्निर्जितं तं जहास ॥ १२.८३ ॥

दुष्ठाहसौ भद्रमेकाकिनं यः क्षेपुः हेतुः सौख्यदाख्यं बभूव ।
हर्षंशोऽयं तं न चक्षाम भूयः तोकं सन्ने सूकरं केसरिव ॥ १२.८४ ॥

तस्य त्रासात् पृष्ठतस्तिष्ठतोऽभूत् क्षेमापेक्षी यो जनः प्राग जितोऽपि ।
मध्येऽन्येषां गौततीस्तुप्रयुक्ताः सोऽद्यज्जिष्णुः पंचमैर्गोविशेषैः ॥ १२.८५ ॥

বিষ্ণোৰ্ভূয়ঃ শোভয়ন্তিঃ পদাংতং পারং পর্যেণৈর্মাণৈরবার্যৈঃ ।
গোব্রাতৈস্তং দারয়িত্বা ন্যগৃহ্নাত কংজাখ্যানং সিংধুপং মধ্বপার্থঃ ॥ ১২.৪৬ ॥

আস্তামাস্তামেষ বো বিশ্বমোষো রেরে মায়াবাদিচোরা দ্রবেত ।
দ্রষ্টাদ্রষ্টা নিগ্রহীতা ধ্রুবং বঃ প্রাপ্তঃ কালো দ্রাগ গুহাংতং প্রবেষ্টুম ॥ ১২.৪৭ ॥

তেজো বিদ্বচ্চক্রচংদ্রস্য লীনং বিধ্বস্তাহলং বাদিনক্ষত্রলক্ষ্মীঃ ।
বিশ্বব্যাপ্তং যত তু তদীপ্তিমূলং যুস্মৎপ্রষ্ঠং তন্নিস্তং তমশ্চ ॥ ১২.৪৮ ॥

পূর্বাশামাপূর্য বিশ্বপ্রকাশী গোসংদোহৈঃ সপ্তবিদ্যাখ্যবাহঃ ।
যুস্মাভিঃ কিং নৈক্ষি দেদীপ্যতেহসৌ দেবঃ সাক্ষাত সর্ববিৎসর্বদীপঃ ॥ ১২.৪৯ ॥

সর্বাধারং ব্রহ্মসংজ্ঞং বিহায়ো রম্যাকারং শারদেংদীবরাভম ।
সন্নির্গীতং গুণ্যলং শব্দভেদৈঃ মধ্বাদিত্যং সংশ্রিতং কোহপিধত্তে ॥ ১২.৫০ ॥

বিধাবতবিধাবত হ্রিতমত্রিবাদাসুরা-
অদভ্রধিষণাভিধো নরহরির্হি জাজ্বল্যতে ।
স যুক্তিনখরৈঃ খরৈর্মুখরমূর্খদুঃখাংকুরৈঃ বিদারয়তি দারুণপ্রবচনপ্রণাদোহপ্রিয়ান
॥ ১২.৫১ ॥

ধত্তে রূপাণ্যনংতান্যপি ভুবনপতে য়ো হৃদাহপ্যেক পক্ষো দক্ষঃ
সদ্ভ্যোহখিলেভ্যোহপ্যমৃতমিহ দদৌ কেবলং যো ন মাত্রে ।
পক্ষিশ্রেষ্ঠোহপরঃ সন্নমিতমতিপদোহসংপদে স্যাদয়ং বো মা

दर्पं मायिसर्पा भजतभजत तास्ता गुहा द्राग द्विजिह्वाः ॥ १२.५२ ॥

वेदरातसुदर्शनः परिलसतुर्काथ्यशंखध्वनिः
विभ्राजिष्णुपुराणसंहतिगदः श्लोकौघशार्ङ्गारितः ।
सत्सूत्रेष्वितिहासनन्दकचणो मध्वाथ्यनारायणः
प्राप्तो वो निजिघृक्षया द्रवत हे मायाविदेवद्विषः ॥ १२.५३ ॥

इति निगदति मायाबादिविद्वेषे वेषे
शुभजननिकरे स्वारामतोहस्मात् प्रयातः।
न्यवसदमरधिष्ठेय प्राग्रवाटाभिधाने
गुरुमतिरभिनन्दन देवमानन्दमूर्तिम् ॥ १२.५४ ॥

॥ इति श्रीमत्कविकुलतिलक त्रिविक्रमपंडिताचार्यसूत
श्रीनारायणपंडिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनंदांकिते द्वादशः सर्गः ॥